

نقشه قلاع آذربایجان غربی

فرهاد فخاری تهرانی

انتشار کتاب تاریخ افشار به قلم میرزا رشید ادیب الشعرا که به تصحیح پرویز افشار و محمود رامیان، از انتشارات شورای مرکزی جشن ملی ۲۵۰۰ ساله آذربایجان غربی انجام پذیرفته، در سال ۱۳۴۶ در چاپخانه شفق تبریز در ۱۰۰۰ نسخه به چاپ رسیده است.

ضمیمه این کتاب، رساله شورش شیخ عبیداله، بقلم علی افشار و به نقل و مفهوم از پرویز شهریاری افشار است. تماس چند ساله با مراکزی که احتمال آن می‌رفت اصل کتاب در آنجا موجود باشد برقرار گردید، ولی تا امروز از محل نگهداری اصل کتاب بی‌خبریم.

این رساله دارای چهارده تابلو سفید و سیاه به قطع A5 (در اصل رنگی است)، که حاوی اطلاعات بسیار ارزشمندی می‌باشد. این تصاویر به سبک نقشه‌برداری عثمانی ترسیم شده یعنی «محل نقشه‌کشی» را در تصویر قید نموده که بیشتر شرح قلاع اطراف شهر ارومیه است بخش اول، طرح دفاعی شهر ارومیه است که توسط اسداله‌خان توپچی تهیه شده است. این چهارده تصویر که در سال ۱۳۰۵ توسط ابوالحسن ابن علی‌تقی افشار تهیه شده، جهت گزارش انجام فعالیت قلعه‌سازی‌ها و توان دفاعی منطقه به ناصرالدین‌شاه داده شده است.

این گزارش به دو اصل دفاع در برابر نیروی خارجی؛ و شورش‌های داخلی نظر داده و قلاع را به سه دسته تقسیم می‌کند:

- ۱- قلاعی که باید تعمیر شود.

- ۲- قلاعی که باید بعد از تعمیر، الحاقاتی بر آن افزوده شود.

در ادامه این گزارش چنین آمده است: «این قلعه سیمین است که بناصری نامیده شده بنای اول را یکی از سرکرده‌های خوانین ارومی، ساخته ثبات و دوامی پیدا نکرده به زودی رو به خرابی

نهاده و ثمرات خوبی به حاصل نیامده است. همچنین در اول بهار استاد نقی نام پنا که خود را معمارباشی می‌داند داوطلب و متعهد گشته باتفاق قشون، قلعه و بنای دومی را به انجام برساند».

نهر نقشه

نمره هشتم کوه شمشه تپه سی روه شمال (بر گرفته از کتاب تاریخ افشار)

قلع جدید تأسیس «بر حسب الحکم» دین نقشه و سرکشی به
 قلعه جرمی رفته و همه سرکوبها و قراول سانه‌ها را که حاکم خود
 گردیده، نقشه آنها را به قدر قابلیت خود... داشته»